

УДК 378.1:159.923

DOI: 10.32342/2522-4115-2019-1-17-2

О.В. ДИСА,

*кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри філософії та політології
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ СТУДЕНТІВ

Стаття присвячена проблемі особистого розвитку студентів під час їх дослідження в університеті. Кожен університет характеризується певною педагогічною системою, яка відповідає вимогам закону, соціальних вимог і головних напрямків розвитку освіти в Україні. Крім цього, у цієї системи є свої власні ідеї, цілі, завдання та бачення для харчування майбутніх фахівців. Педагогічна система університету - комбінація компонентів, які взаємопов'язані і доповнюють один одного і мають певне ієрархічне і структурну єдність. Ці компоненти включають цілі, вивчаючи інформацію, засоби педагогічної комунікації серед студентів і вчителів. Більше, ніж це, педагогічною системою університету виявляються підстави для розвитку особистої зрілості студентів. Це - педагогічна система, де орієнтації вартості студентів, моральні принципи і відповідальність сформовані. Педагогічна система в класичному університеті варіюється від того в університеті з особливими умовами; отже, це надає різний вплив на особистий розвиток зрілості студентів. Молодь розглядається як чутливий період для формування таких особливостей як самосвєсть, орієнтації вартості, і особистісна зрілість, а також інші речі, які мають величезний вплив на професійний розвиток майбутніх фахівців.

Результати дослідження показали, що є невідповідність між рівнями особистого прояви зрілості в студентах і кадетів. Причини такої невідповідності розглядають і аналізують в статті. Зазначено, що багато факторів, таких як суворе регулювання, особливості професійної підготовки, умови життя перешкоджають особистісному розвитку зрілості в кадетах. Педагогічна система в університеті з особливими умовами свідомо обмежує кадетів в безпосередній комунікації і зовнішньому потоці інформації, щоб плекати і розвивати професійні якості, тобто дисципліну, індивідуальну відповідальність і соціальну відповідальність, терпимість, пружність, а також стійкість до фізичного і психологічного тиску, які життєво важливі для професії поліцейського.

Ключові слова: педагогічна система, університет, особистісна зрілість, націоналізація, студенти, кадети, освітній процес, професійна підготовка.

В каждом вузе формируется своеобразная педагогическая система, которая отвечает требованиям законодательства, социальному заказу, главным направлениям развития образования в Украине, а также имеет собственные идеи, цели, задачи, модели будущего специалиста. Педагогическая система является основой для личностного развития студентов, именно в ней происходит формирование ценностных ориентаций, нравственных принципов, ответственности студентов. Результаты исследования указывают на то, что различные педагогические системы по-разному влияют на развитие личностной зрелости студентов гражданского вуза и курсантов вузов со специфическими условиями обучения. Показано, что значительная регламентация, обязательность выполнения дисциплинарных уставов, специфика условий организации профессиональной подготовки, жизни и быта усложняет процесс развития личностной зрелости курсантов. Педагогическая система вузов со специфическими условиями обучения намеренно ограничивает курсантов от спонтанного общения и внешнего потока информации для воспитания качеств, которые так необходимы работникам полиции – дисциплинированность, ответственность за себя и других, толерантность, выносливость, способность выдерживать физические и психологические нагрузки и т.д.

Ключевые слова: педагогическая система, высшее учебное заведение, личностная зрелость, студенты, курсанты, социализация, профессиональная подготовка.

© О.В. Дуса, 2019

Постановка проблеми. Україна увійшла у третє тисячоліття в умовах кардинальних змін усіх сфер життєдіяльності. Актуальним питанням залишається підготовка висококваліфікованих фахівців у вищих навчальних закладах. Головні вимоги професійної освіти пов'язані з цілеспрямованим системним підвищенням якості підготовки й озброєнням студентів сучасними професійними компетенціями. Але на сучасному етапі розвитку вища освіта потребує перегляду та оновлення педагогічних систем, які були побудовані раніше і дуже складно піддаються трансформації. Зміни, які відбуваються у світі та в українському суспільстві зокрема, змушують активізувати наукові дослідження у напрямі вивчення психологічних особливостей сучасних студентів, їх світогляду, змін у пізнавальній діяльності та чинників, які впливають на розвиток сучасної особистості.

Аналіз наукових досліджень. Проблеми особистісного розвитку студентської молоді завжди були в центрі уваги вітчизняних і зарубіжних учених. Проблемам вищої освіти присвячено праці О. Абдулліної, Є. Белозерцева, І. Беха, Н. Волкової, І. Зязюна, З. Курлянд, Н. Ничкало, Н. Нікандрова, В. Риндак, В. Сластьоніна, Л. Соколової та ін. Теорію педагогічних систем у закладах освіти збагатили дослідження вчених: В. Беспалько, Т. Жижко, І. Каньковський, І. Краснощок, Н. Кузьміна, В. Прошкін та ін. Результати цих наукових пошуків наближають нас до розуміння психолого-педагогічних умов функціонування педагогічної системи у вищому закладі освіти.

Феномен особистісної зрілості достатньо активно досліджувався у наукових працях Б. Ананьєва, М. Боришевського П. Гальперіна, Ю. Гільбуха, Н. Грисенко, П. Каптерева, І. Кона, Д. Леонтьєва, А. Маслоу, Г. Олпорта А. Реана, О. Штепи, Д. Фельдштейна, Е. Фромма, В. Франкла, Е. Еріксона та ін.

Мета. Одним з головних критеріїв професійного становлення особистості в теорії професіогенезу є розвиток особистісної зрілості, яка передбачає сформованість Я-концепції, ціннісно-сислової сфери, самостійності, відповідальності та інших професійно необхідних якостей майбутнього фахівця. Мета нашого дослідження полягає у вивченні впливу педагогічної системи вищого навчального закладу на розвиток особистісної зрілості студентів.

У кожному навчальному закладі поступово складається власна педагогічна система, яка має свої традиції, погляди, критерії відбору викладачів та керівників, уявлення про виховання та навчання студентів, образ майбутнього фахівця і навіть свою систему покарань і заохочень. У кожному закладі вищої освіти завжди є «кістяк» досвідчених та авторитетних науково-педагогічних працівників, які вважаються «старожилами», вони активно підтримують старі й добрі педагогічні традиції і саме від них можна почути: «А ось раніше було...». І це чудово, і так повинно бути, якщо це не заважає рухатися вперед.

З наукової точки зору педагогічна система – це сукупність елементів, які перебувають між собою у взаємозв'язку, взаємозалежностях і створюють певну ієрархічну, структуровану цілісність і єдність. Досить вдалим є визначення поняття «педагогічна система» Н. Кузьміної [9]. Це множина взаємопов'язаних структурних та функціональних компонентів, що підпорядковані меті виховання, освіти та навчання людей. Авторка визначила структурні компоненти педагогічної системи: 1) навчальна інформація; 2) засоби педагогічної комунікації (форми, засоби, методи, прийоми); 3) ті, хто навчаються; 4) педагог; 5) мета навчально-виховної діяльності. Також вона виділяє функціональні компоненти, які мають забезпечувати зв'язок між структурними компонентами. Серед них: конструктивні, комунікаційні, організаційні, прогностичні. Таке розуміння педагогічної системи дає більш повне уявлення про зміст освітньо-виховної роботи у будь-якому закладі освіти.

Розробці теорії педагогічних систем багато років свого життя присвятив видатний російський педагог В. Беспалько. В одній зі своїх фундаментальних праць, присвяченій основам теорії педагогічних систем, він стверджував, що поняттям «педагогічна система» долається зовнішня безпредметність педагогічної науки: педагогічна система і є її предмет [2, с. 27].

В. Беспалько акцентує увагу на тому, що чим чіткіше структурована система, чим точніше задана її функція, тим відповідніше реалізація соціального замовлення [2, с. 26]. Педагогічну систему автор розглядає як замкнену структуру, яка має відповідну функцію, що задається соціальним замовленням. Соціальне замовлення, на його думку, – єдиний фактор, що обумовлює якість переходу від абітурієнта до спеціаліста. Визначальним фактором цього переходу він вбачає структуру і функції педагогічної системи, її адаптивні можливості в побудові й управлінні педагогічним процесом.

За визначенням В. Беспалька, педагогічна система – це сукупність взаємопов'язаних засобів, методів і процесів, необхідних для створення організованого, цілеспрямованого педа-

гогічного впливу на формування особистості із заданими якостями (Беспалько В., 1989). Крім того, на думку вченого, специфіка систем полягає в тому, що в них відбуваються педагогічні процеси, тобто дослідник визначає педагогічну систему як систему управління педагогічними процесами. Сутність педагогічної системи полягає не у співвідношенні змісту й форми діяльності людей, а в співвідношенні цієї діяльності загалом з педагогічним результатом.

У сучасних дослідженнях В. Беспалько розглядає педагогічну систему як головну підсистему освітньої системи. До її складу він включає шість елементів: учні, цілі їх навчання, зміст навчання, процес навчання, організаційні форми і засоби навчання [3, с. 58].

На думку Т. Жижко, під педагогічною системою необхідно розуміти «динамічно функціональний комплекс діалектично пов'язаних між собою компонентів і елементів, які створюють оптимальні умови для розв'язання завдань навчання, освіти і виховання людей» [6, с. 148]. Компоненти цілісної системи набувають значущості лише у своїй органічній єдності з іншими компонентами. Зміна одного з них діалектично веде до зміни інших компонентів (елементів). Тому так важливо дотримуватися системності, закономірностей функціонування конкретної педагогічної системи у розв'язанні цілої низки освітньо-виховних проблем [6].

І. Каньковський у процесі наукових пошуків виходить з основних положень: використання системного підходу спирається на дослідження відомих учених, їхнього бачення педагогічної системи (поняття системи, її компоненти, структура та ін.); у педагогічній системі наявні компоненти, структура, мета, функції; педагогічна система має відповідати таким критеріям, як цілісність, відкритість, стабільність, а також співвідноситися з принципами ефективності її функціонування. Автор детально аналізує генезис поняття «педагогічна система» і робить висновок про те, що на сьогодні в педагогічній науці не існує єдиного загальноприйнятого визначення поняття «педагогічна система», що свідчить про прояв різних ступенів пізнання його сутності і суб'єктивізм авторів. І. Каньковський вважає, що без чіткого усвідомлення науковцями значення цього поняття і визнання необхідності єдиного підходу до його визначення неможливо здійснити на належному рівні педагогічне дослідження [7].

Сучасні дослідники Г. Александров, Н. Іванкова, Н. Тимошкіна, Т. Чшиєва символічно подають педагогічну систему у такому вигляді: $\Sigma: \{M\}; \{x\}; F; G$, де $\{M\}$ – множина елементів системи, $\{x\}$ – множина зв'язків і відношень між ними, F – функція (нова властивість системи), що характеризує її інтегративність і цілісність, G – системоутворювальний чинник. Під педагогічною системою вони розуміють систему, для якої характерні цілеспрямоване щодо розвитку учня функціонування, особливі структури, зв'язки та відношення між її елементами [1].

В. Прошкін, проаналізувавши різні підходи до розуміння педагогічних систем, зазначає, що системоутворювальним чинником педагогічної системи є мета, яка потребує засобів і способів її досягнення. Зазвичай мета не з'являється самостійно, а зумовлена, з одного боку, соціальним замовленням, що формулюється суспільством, а з іншого – запитами самої особистості як учасника освітнього процесу [11]. Мета співвідносяться з результатами, утворюючи замкнений цикл. Повнота збігу мети з результатами постає орієнтиром ефективності педагогічного процесу, що вивчається [13].

Структурні компоненти педагогічної системи – це основні базові характеристики педагогічного процесу, сукупність та факт наявності яких відрізняє їх від усіх інших (непедагогічних) систем. У педагогічній системі такими компонентами є: мета, навчальна інформація, способи педагогічної комунікації, учень (студент, слухач) та педагог (інженер-педагог) (рис. 1) [9].

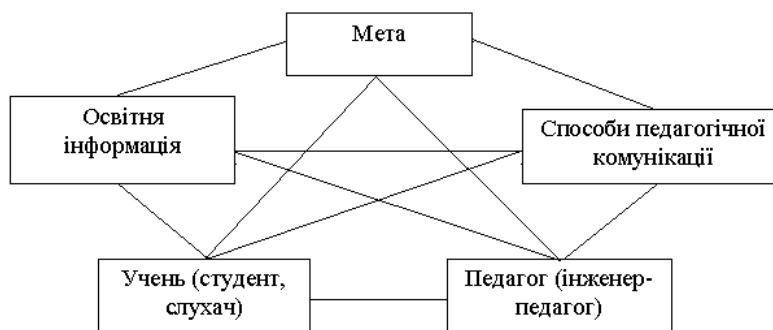

Рис. 1. Компоненти педагогічної освіти

Кожна педагогічна система формує певні умови для особистісного та професійного зростання студентів. У педагогічній літературі вказується, що створення і функціонування педагогічних систем залежить від певних умов, серед яких виділяють: мету навчання та виховання, освітню інформацію, засоби, методи і форми педагогічного впливу на студентів та наявність педагогів, які відповідають цілям системи та володіють певною інформацією, засобами комунікації, психологічними знаннями про об'єкт педагогічного впливу. Педагогічні системи за різними класифікаційними основами поділяються на: 1) реальні (за своїм походженням); 2) соціальні (за субстанціональною ознакою); 3) складні (за рівнем складності); 4) відкриті (за характером взаємодії із зовнішнім середовищем); 5) динамічні (за ознакою мінливості); 6) можливісні (за способом детермінації); 7) цілеспрямовані (за наявністю цілей); 8) самокеровані (за ознакою керованості) [9].

Головним критерієм якості вищої освіти має бути здатність молодого покоління повноцінно жити і активно діяти у новому світі, постійно самовдосконалюватися, адекватно реагувати на зміни, особливо в періоди технологічних та цивілізаційних проривів. Саме юнацький (студентський) вік є сенситивним для формування самосвідомості, ціннісних орієнтацій, особистісної зрілості та інших важливих новоутворень, які впливають на подальший професійний розвиток майбутніх фахівців (Б. Ананьєва, В. Асеева, А. Белкіна, Е. Зеєра, О. Леонтєва, Н. Лейтеса, А. Петровського, В. Слободчикова, Е. Еріксона та ін.).

Свідомість студента, його світогляд, поведінка є наслідками не тільки його індивідуальних властивостей, але й впливу педагогічної системи, в яку він включений. Тобто особистість випускника вищого навчального закладу, його психологічні якості є інтегральним продуктом впливів (педагогічних, інформаційних, виховних), під які він потрапляє під час навчання. У зв'язку з цим можна припустити, що різні педагогічні системи по-різному впливають на розвиток особистості студентів. Зокрема на особистісну зрілість, яка є предметом нашого дослідження.

Особистісна зрілість – це багатовимірне системне утворення, що виступає якісною характеристикою особистості і включає в себе різні компоненти. Ознаками особистісної зрілості виступають: здатність людини до самостійності, саморегуляції, відповідальності за себе та інших, стійкі моральні цінності тощо.

У соціально-психологічному контексті, на думку української дослідниці О. Штепи, особистісна зрілість є онтологічним ядром особистості, що забезпечує людині можливість прийняття власної самоцінності і безпосередньо пов'язана з формуванням его-ідентичності (здатність людини співвідносити себе із самою собою) [12].

Н. Грисенко у своїх дослідженнях дотримується схожої точки зору і розуміє особистісну зрілість як складний психологічний феномен, що є новоутворенням зрілого періоду життя людини, виявляється в розгортанні особистісного потенціалу і характеризується моральною спрямованістю особистості, усвідомленою життєвою позицією, цілісністю, відповідальністю, творчим ставленням до життя і здатністю реалізувати себе в суспільній діяльності [5].

У вітчизняній психології феномен особистісної зрілості достатньо активно досліджувався в працях Б. Ананьєва, М. Боришевського, П. Гальперіна, Ю. Гільбуха, Н. Грисенко, І. Кона, Д. Леонтєва, А. Реана, О. Штепи, П. Каптерева, Т. Титаренко, Д. Фельдштейна та ін. У зарубіжній психології особистісна зрілість неодноразово розглядалась у теоріях особистості А. Маслоу, Г. Олпорта, З. Фрейда, Е. Фромма, В. Франкла, Е. Еріксона, Б. Ананьєва, В. Асеева, А. Зеєра, О. Леонтєва, Н. Лейтеса, В. Слободчикова, Е. Еріксона та ін.

Про сензитивність періоду середньої юності (19–21 рік) для прояву і розвитку особистісної зрілості зазначалося в багатьох психологічних дослідженнях, тому емпіричне дослідження цього феномену організовано на базі вищих навчальних закладів серед студентів і курсантів 2-го року навчання.

Протягом 2018 р. у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ (далі – ДДУВС) вивчався рівень особистісної зрілості курсантів і студентів з вищих навчальних закладів м. Дніпра з різними педагогічними системами. Результати цього дослідження вже були оприлюднені, але у контексті взаємозв'язку особистісної зрілості з рівнем конфліктності [4]. У цій роботі результати дослідження служать підґрунтям для порівняння двох різних педагогічних систем: цивільного ВНЗ та ЗВО зі специфічними умовами навчання.

У дослідженні брали участь курсанти II курсу факультету превентивної діяльності ДДУВС та студенти II курсу факультету суспільних наук та міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. Для дослідження були сформовані групи по 35 осіб, з якими здійснювалася психодіагностична робота.

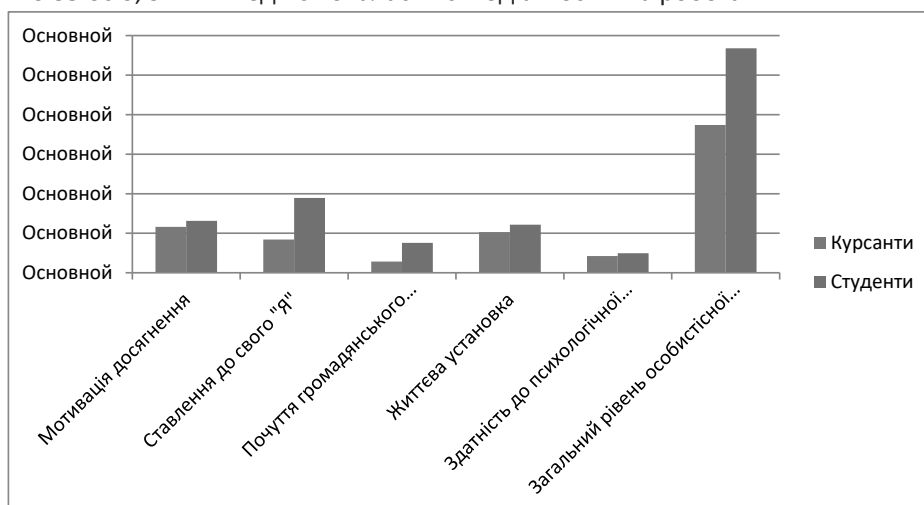

Рис. 2. Показники особистісної зрілості за шкалами теста-опитувальника Ю.З. Гільбуха

Для вивчення особистісної зрілості студентів і курсантів використовувалася методика Ю. Гільбуха (тест-опитувальник для визначення особистісної зрілості). Порівняння показників за кожним компонентом та загальним рівнем особистісної зрілості було обчислено за допомогою t-критерія Стьюдента, що дало змогу побачити достовірні розбіжності (табл. 1). Отримані результати показали, що є різниця у рівні розвитку особистісної зрілості: курсанти мають нижчий рівень, ніж студенти.

Нами зроблена спроба проаналізувати результати та виявити причини такої різниці. Зрозуміло, що у ЗВО із специфічними умовами навчання існує і специфічна педагогічна система. Вона в чомусь схожа з цивільними ЗВО, але відрізняється організацією навчання.

Таблиця 1

Показники розбіжностей за t-критерієм Стьюдента у показниках особистісної зрілості між курсантами і студентами

Показники особистісної зрілості за методикою Ю.З. Гільбуха	Середні показники досліджуваних		Показники t-критерію Стьюдента
	Курсанти	Студенти	
Мотивація досягнення	11,63	13,14	0,8*
Ставлення до свого «Я»	8,4	18,94	4,3**
Почуття громадянського обов'язку	2,83	7,57	4,3**
Життєва установка	10,29	12,17	1,1*
Здатність до психологічної близькості з іншою людиною.	4,23	4,94	0,6*
Загальний рівень особистісної зрілості	37,4	56,7	3,1**

*Статистично значущі розбіжності на рівні $p < 0,05$.

**Статистично значущі розбіжності на рівні $p < 0,01$.

Якщо враховувати класифікацію педагогічних систем, наведену вище, то за характером взаємодії із зовнішнім середовищем педагогічну систему Університету внутрішніх

справ можна віднести до закритих систем, яка певним чином ізолює курсантів від зовнішнього впливу і включає їх у специфічно організований навчально-виховний процес.

Галузеві вищі навчальні заклади, що підпорядковуються не тільки Міністерству освіти і науки, а й Міністерству внутрішніх справ України, мають певні особливості порівняно з іншими вишами. У зв'язку з цим новий Закон України «Про вищу освіту» визначає окрему категорію ЗВО, які номінуються як вищі навчальні заклади із специфічними умовами навчання. Подібна специфіка виявляється і у цільовому відборі абітурієнтів на навчання, особливих вимогах до них, і в особливому режимі здійснення навчання курсантів.

До специфічних умов навчання можна віднести такі:

1. Вищий навчальний заклад системи МВС – це територія з певною регламентацією вимог і правил поведінки, це окремі колективи факультетів, курсів, навчальних взводів.
2. У ЗВО існує суворий розпорядок дня курсантів, складений погодинно (навчання, господарські роботи, несення служби, для особистих потреб).
3. Армійська система організації управління колективами (курси, взводи, відповідальні офіцери, молодші командири), яка упорядковує діяльність курсанта на території ВНЗ.
4. Обов'язковим елементом є несення служби у добовому наряді.
5. Казармений спосіб життя та обмеження вільного виходу за територію навчального закладу.
6. Курсанти повинні дотримуватися правил носіння форменого одягу.
7. Значна кількість занять із спеціальної фізичної, вогневої, тактико-спеціальної підготовки.
8. Регламентація взаємостосунків та поведінки тощо.

Така система, з одного боку, певним чином обмежує курсантів у спонтанному спілкуванні та відгороджує від зовнішнього потоку інформації, з іншого – створює умови для формування особистості за жорсткими принципами, правилами і вимогами. Кожний курсант розуміє, що він – частина системи, і це його вибір.

Спираючись на результати дослідження, складається враження, що така система навмисно гальмує природний розвиток особистості для того, щоб залишити місце для виховання якостей, які конче необхідні сучасним працівникам поліції – дисциплінованість, відповідальність за себе та інших, толерантність, витривалість, здатність витримувати фізичні і психологічні навантаження тощо.

Педагогічна система цивільного ЗВО відрізняється від системи підготовки поліцейських. Процес соціалізації студента характеризується достатньо високим рівнем свободи, самостійним мисленням, вільним вибором норм поведінки. Можливість приймати власні рішення, помилятися, стикатися з проблемними ситуаціями і нести власну відповідальність за вчинки (позитивні і негативні), скоріше за все, сприяє розвитку особистісної зрілості. Під час проходження через низку спроб і помилок у внутрішньому мисленнєвому плані дій відбувається розгорнутий діалог особистості із самою собою, в якому формується світогляд студента, породжується відчуття самостійності та відповідальності за свої вчинки, моральні принципи та ціннісні орієнтації.

На відміну від студентів, курсант не має права помилятися (за це його можуть звільнити), він не завжди приймає рішення самостійно, за нього це робить командир; у нього практично немає часу і можливості побути одному і обдумати деякі проблеми (курсанти мешкають у казармі по 10–15 осіб у кімнаті). На наш погляд, надзвичайна регламентація, обов'язковість виконання дисциплінарних статутів, специфіка умов організації професійної підготовки, життя та побуту ускладнює процес розвитку особистісної зрілості курсантів. Крім того, форми та зміст освітньо-виховного процесу у вищих навчальних закладах системи МВС України не в повному обсязі реалізують свій потенціал, що могло б забезпечувати орієнтацію на формування працівника нового часу.

Науково-педагогічні працівники та офіцери ЗВО із специфічними умовами навчання несуть велику відповідальність за виховання молодих людей, які більшу частину свого часу проводять «за парканом». Науково-педагогічний та офіцерський склад є частиною педагогічної системи, тому дуже важливим є питання їх психолого-педагогічної підготовки. У

зв'язку з цим у ЗВО МВС України доцільно впровадити систему психолого-педагогічної підготовки працівників, які не мають педагогічної освіти.

Отже, педагогічна система ЗВО із специфічними умовами навчання має розглядати особистість курсанта, майбутнього поліцейського як основний ціннісний орієнтир у діяльності вишу. Треба навчитися бачити в курсантові особистість, розуміти всю складність і багатомірність його структури, розрізняти багатозначність учинків і дій. Тільки за цих умов педагогічна система зможе керувати процесом розвитку особистісної зрілості курсантів, їх професійної підготовки, контролювати цей процес і вносити відповідні корективи.

Подальші дослідження проблеми впливу педагогічної системи на розвиток особистісної зрілості студентів полягають у вивченні та порівнянні рівня розвитку особистісної зрілості студентів і курсантів останніх курсів навчання. Це надасть можливість визначити основні психологічні механізми та зовнішні фактори, завдяки яким відбувається розвиток особистісної зрілості, та дати більш змістовні рекомендації щодо формування педагогічних систем закладів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Александров Г.Н. Педагогические системы, педагогические процессы и педагогические технологии в современном педагогическом знании / Г.Н. Александров, Н.И. Иванкова, Н.В. Тимошкина, Т.Л. Чшиева // *Educational Technology & Society*. – 2000. – № 3 (2). – P. 134–149.
2. Беспалько В.П. Основы теории педагогических систем / В.П. Беспалько. – Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1977. – 304 с.
3. Беспалько В.П. Педагогика / В.П. Беспалько // *Образовательные технологии*. – 2005. – № 4. – С. 52–75.
4. Брижак С.О. Характер зв'язку особистісної зрілості з рівнем конфліктності у курсантів поліції / С.О. Брижак, Н.В. Грисенко // *Український психолого-педагогічний збірник*. – 2018. – № 15 (15). – С. 14–23.
5. Грисенко Н.В. Усвідомлене ставлення до навчання як показник особистісної зрілості студентів / Н.В. Грисенко // *Вісник Дніпропетровського Ун-та імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Психологічні науки*. – 2014. – № 1 (7). – С. 11–17.
6. Жижко Т.А. Педагогічна система один із чинників впровадження ідеї інтенсифікації у професійній підготовці майбутніх фахівців / Т.А. Жижко // *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління: зб. наук. праць*. – Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – Вип. 3. – С. 144–151.
7. Каньковський І.Є. Генезис розвитку поняття «педагогічна система» / І.Є. Каньковський // *Проблеми інженерно-педагогічної освіти: зб. праць*. – Харків: УІПА, 2009. – Вип. 24–25. – С. 25–35.
8. Кузьмина Н.В. Методы системного педагогического исследования / Н.В. Кузьмина. – Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1980. – 172 с.
9. Оршанський Л.В. Професійна педагогіка: навч. посіб. для студ. спеціальності «Професійне навчання» [Електронний ресурс] / Л.В. Оршанський, В.К. Сидоренко. – Київ, 2006. – 360 с. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/4512219/page:6/>
10. Маравська К.І. Умови навчання у вищих навчальних закладах МВС України як чинник розвитку професійно-нормативної поведінки майбутніх працівників поліції / К.І. Маравська // *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України: тези доп. наук.-практ. конф. Харківський національний університет внутрішніх справ (7 квітня 2017 р., Харків)*. – Харків, 2017. – С. 229–233.
11. Прошкін В.В. Педагогічна система як предмет наукового дослідження / В.В. Прошкін // *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. – 2015. – Вип. 4. – С. 7–12.
12. Штепа О.С. Пропріум зрілої особистості / О.С. Штепа // *Практична психологія та соціальна робота*. – 2004. – № 2. – С. 26–35.
13. Moodebely M., Qualitative Record Management Skillsfor Effective Service Deliveryin Nigerian Education System / M. Moodebely, L. Onnyali // *American Journal of Educational Research*. – 2014. – Vol. 2, no. 12. – P. 1250–1256, doi:10.12691/education-2-12-19(eng).

References

1. Aleksandrov, H.N., Ivankova, N.I., Timoshkina, N.V. & Chshieva, T.L. (2000). *Pedahohicheskie sistemy, pedahohicheskie protsessy i pedahohicheskie tekhnologii v sovremennom pedahohicheskom znanii* [Pedagogical systems, pedagogical processes and pedagogical technologies in the contemporary pedagogical knowledge]. Educational Technology Society, no. 3 (2), pp. 134-149 (in Russian).
2. Bepalko, V.P. (1977). *Osnovy teorii pedahohicheskikh sistem* [The theoretical basis of pedagogical systems]. Voronezh, Voronezhskii universitet Publ., 304 p. (In Russian).
3. Bepalko, V.P. (2005). *Pedahohika* [Pedagogy]. *Obrazovatelnye tekhnologii* [Educational technologists], no. 4, pp. 52-75 (in Russian).
4. Brizhak, S.O. & Hrisenko, N.V. (2018). *Kharakter zviazku osobystisnoi zrilosti z rivnem konfliktnosti u kursantiv politsii* [The correlation between the maturity of personality and level of conflicts in cadet police officers]. *Ukrainskii psykholoho-pedahohichnyi zbirnik* [Ukrainian psychological and pedagogical collection], no. 15 (15), pp. 14-23 (in Ukrainian).
5. Hrisenko, N.V. (2014). *Usvidomlene stavlennia do navchannia yak pokaznyk osobystisnoi zrilosti studentiv* [The students' conscientious attitude to the study as a factor of their personal maturity]. *Visnyk Dnipropetrovskoho Universyteta imeni Alfreda Nobelia. Pedahohika i psykholohiia. Psykholohichni nauky* [Bulletin of the Alfred Nobel Unitary Enterprise of Dnipropetrovsk. Pedagogy and psychology. Psychological sciences], no. 1 (7), pp. 11-17 (in Ukrainian).
6. Zhizhko, T.A. (2005). *Pedahohichna systema odyz iz chynnykiv vprovadzhennia idei intensyfikatsii u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh fakhivtsiv* [Pedagogical system as one of the factors of implementation of the idea of intensification in the future specialists' professional training]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Sotsiolohiia. Sotsialna robota. Sotsialna pedahohika. Upravlinnia* [Scientific magazine of the NPU named after M.P. Drahomanov. Sociology. Social work. Social pedagogy. Management]. Kyiv, NPU imeni M.P. Drahomanova Publ., issue 3, pp. 144-151 (in Ukrainian).
7. Kankovskii, I.Ye. (2009). *Henezis rozvytku poniattia "Pedahohichna systema"* [The genesis of the notion of "Pedagogical system"]. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity* [Problems of engineering and pedagogical education]. Kharkov, UIPA Publ., issue 24-25, pp. 25-35 (in Ukrainian).
8. Kuzmina, N.V. (1980). *Metody sistemnoho pedahohicheskoho issledovaniia* [The methods of system pedagogical research]. Leninhrad, Luhanskii hosudarstvennyi universitet Publ., 172 p. (In Russian).
9. Orshanskii, L.V. & Sidorenko, V.K. (2006). *Profesiina pedahohika* [Professional pedagogy]. Kyiv, 360 p. Access mode: <https://studfiles.net/preview/4512219/page:6> (accessed 3 April 2019) (in Ukrainian).
10. Maravska, K.I. (2017). *Umovy navchannia u vyshchyykh navchalnykh zakladakh MVS Ukraini yak chynnyk rozvytku profesiino-normatyvnoi povedinky maibutnikh pratsivnykiv politsii* [The conditions of study at the Ukrainian Universities of Internal Affairs as a factor of the professional and normative behavior development in the future police officers]. *Psykholohichni ta pedahohichni problemy profesiinoi osvity ta patriotychnoho vykhovannia personalu systemy MVS Ukraini* [Psychological and pedagogical problems of vocational education and patriotic education of personnel of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. Kharkiv, pp. 229-233.
11. Proshkin, V.V. (2015). *Pedahohichna systema yak predmet naukovooho doslidzhennia* [Pedagogical system as a subject of scientific research]. *Neperervna profesiina osvita : teoriia i praktyka* [Continuing Professional Education : Theory and Practice], issue 4, pp. 7-12 (in Ukrainian).
12. Shtepa, O.S. (2004). *Proprium zrioi osobystosti* [Proprium of a mature personality]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota* [Practical Psychology and Social Work], no. 2, pp. 26-35 (in Ukrainian).
13. Moodebely, M. & Onnyali, L. (2014). Qualitative Record Management Skills for Effective Service Delivery in Nigerian Education System. *American Journal of Educational Research*, vol. 2, no. 12, pp. 1250-1256. DOI: 10.12691/education-2-12-19(eng).

PEDAGOGICAL SYSTEM AS A BASIS OF DEVELOPMENT OF STUDENTS' PERSONAL MATURITY

Olena Dysa, Candidate of Psychology, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Philosophy and Political Science, Dnipro State University of Internal Affairs.
E-mail: elenadysa1@gmail.com

DOI: 10.32342/2522-4115-2019-1-17-2

Key words: pedagogical system, university, personal maturity, socialization, students, cadets, educational process, professional training.

The article dwells on the problem of students' personal development during their study at university. Each university is characterized by the definite pedagogical system that meets the requirements of law, social demands and the main directions of education development in Ukraine. Besides that, this system has its own ideas, purposes, tasks and vision for the future specialists' nurture. The pedagogical system of university is a combination of components that are interrelated and complement each other and have a definite hierarchical and structural unity. These components include aims, learning information, means of pedagogical communication among students and teachers. More than that, the pedagogical system of university is proved to be a basis for the development of students' personal maturity. It is the pedagogical system where the students' value orientations, moral principles and responsibility are formed. The pedagogical system at classical university varies from the one at university with specific conditions; consequently, it has a different impact on students' personal maturity development. Youth is regarded as a sensitive period for the formation of such characteristics as self-conscience, value orientations, and personal maturity as well as other things that have a great impact on the future specialists' professional development.

The research results have shown that there is a discrepancy between the levels of personal maturity manifestation in students and cadets. The reasons for such a discrepancy are considered and analysed in the article. It is stated that a number of factors such as strict regulation, peculiarities of professional training, living conditions hinder the personal maturity development in cadets. The pedagogical system at university with specific conditions deliberately restricts cadets from spontaneous communication and external torrent of information in order to nurture and develop the professional qualities, i.e. discipline, individual responsibility and social responsibility, tolerance, resilience, as well as stamina to physical and psychological pressure, which are vitally important to the profession of a police officer.

Одержано 21.11.2018.